

Posudek diplomové práce

Jakub Procházka: Školství na Kolínsku v době normalizace, Praha 2023, diplomová práce na Ústavu českých dějin FF UK, 163 stran včetně příloh.

Jakub Procházka předkládá diplomovou práci *Školství na Kolínsku v době normalizace*. Z hlediska tématu jde o dobrou volbu. Školství, potažmo výchova je vděčným námětem, v jehož rámci lze sledovat vývoj a situaci mnohých aspektů formování a etablování právě i moderního státu, a to nejen tuzemské komunistické diktatury. Na mysli mám ideologické/politické formování dětí, expertní pedagogické vědění, reprodukci žádoucích společenských norem a hodnot, mezilidské vztahy a jejich hierarchie či strategie prosazování, postavení dítěte ve společnosti a role dětem a dětství přisuzované atd.

Podobně kladně hodnotím lokální záběr obhajované práce – právě regionální dějiny či mikrohistorie nabízí detailnější pohled na zkoumané problémy v jejich mnohdy nečekané pestrosti a komplikovanosti, jež zůstávají makropohledům často skryté. Zkrátka práce ve mně vyvolala náležitou zvědavost.

Z hlediska konkrétního obsahu je text věnován primárně kolínským základním školám, které doplňuje blíže nespecifikované zařízení venkovské. Chronologicky se nachází těžiště textu v období normalizace a pozdního socialismu. Z důvodu nastínění historického kontextu však autor v některých případech časový rámeček let 1969–1989 samozřejmě překračuje. A na škodu to není. Na první pohled má text logickou strukturu, tedy obligátní úvod, stať a shrnující závěr. Pramenně se opírá mimo jiné o školní kroniky, dobový tisk, archivní materiály z gesce ONV Kolín.

Z metodologického hlediska oceňuji záměr zapojit do výzkumu rozhovory s pamětníky, přičemž pochválit chci autorovu uvážlivost v případě nakládání s nabízejícím se pojmem *orální historie*. Pozor jen, že počátky orální historie nejsou spojeny s prací Lutze Niethammera, jak autor píše. V úvodu práce rovněž autor přibližuje dosavadní tvorbu, s níž pracoval. Přiznává taktéž bytostně aktuální motivaci, respektive důvod, který jej k tématu přivedl.

Co se týká obsahu díla, nebudu na tomto místě shrnovat znění jednotlivých kapitol. Aniž bych se tedy zdlouhavě rozepisoval, konstatuji, že jako čtenář jsem byl v principu spokojený s vzhledem do vybraných problémů kolínského školního prostředí, který mi Jakub

Procházka umožnil, notabene zvláště, když čtenáři nabízí hlasy samotných učitelů. Poznávat tak můžeme někdy obrysy, jindy i konkrétní detaily místního školství. Subjektivní pohled oslovených učitelů dodává práci lidský rozměr.

Za nijak banální konečně považuji autorovo závěrečné zkonstatování: „Každý mohl posledních dvacet let komunistického režimu vnímat vlastním dojmem, čímž si vytvořil na dané téma subjektivní názor, který se může velmi odlišovat od jiného. Má práce si nedala za cíl předložit jeden daný imperativ o normalizačním školství. Právě naopak. Zjistila, že se normalizační školství lišilo na základě regionu, období a také člověka v něm pracujícího.“

Jakub Procházka se práce na tématu zhostil s patrnou vervou a rozhodně mu nelze upřít snahu o svědomitý výzkum. Ještě jednou oceňuji jeho uvážlivý přístup k rozhovorům s pamětníky, ale i školním kronikám. Koneckonců není pravidlem (a já jej za to chválím!), aby studenti přikládali k textům i přepisy rozhovorů, čímž dávají čtenáři možnost ověřit si znění zapojených citátů.

Z mého pohledu zřejmá osobní verva, s níž se tématu zhostil nicméně „nevyrušila“ některé mé otazníky a (koncepční) postřehy. Či lépe, Jakuba Procházku chci upozornit na několik aspektů textu, které v mých očích oslabují celkové vyznění díla. Citelně jsem v úvodu textu postrádal jasně vymezený cíl práce spojený s konkrétní badatelskou otázkou či tezí. Co kol. Procházka považuje za cíl práce, vyjádřil nakonec až v samotném závěru. Domnívám se však, že takové sdělení patří do úvodních pasáží, aby čtenář jasně věděl, jakou optikou, jakým prizmatem má další text číst a co může na stránkách díla očekávat a proč.

Navíc od jasně vymezeného cíle práce se odvíjí i struktura textu, potažmo vysvětlení místa a významu jednotlivých kapitol. Podle jakého klíče, s jakým primárním a úvodním záměrem byla zvolena struktura textu, tedy jednotlivá témata? A proč zrovna ta a ne jiná? Na okraj dodávám, že kapitola Délka studia žádnou specificky kolínskou problematiku neřeší, a přece tvoří integrální část práce.

S vymezením cíle a tématu rovněž souvisí výběr sledovaných zařízení. Jako čtenář však nemám jistotu, proč byly nakonec zvoleny pouze základní školy, když notabene název hovoří obecně o školství na Kolínsku (tedy nikoli pouze a jen v Kolíně). Proč zrovna školy základní, a ne rovněž střední? Co specifického nám umožňují myslet zrovna tato zařízení? Obdobně lze poukázat na absenci školství zvláštního, třebaže i to přece patří do krajiny kolínského školství. Důsledkem absence konkrétně naformulovaného tázání je pak přílišné „rozkročení“ práce mezi řadu aspektů a dílčích témat nejen kolínského školství, u nichž jsem

si skutečně nebyl jist, co konkrétně je propojuje: sledujeme neologizaci školství, jinde každodennost, na jednom místě žáky základních škol, na jiném učitele...

Nejsem si jist, ale možná zmíněné koncepční neduhy souvisí s perspektivou zvoleného pohledu, kdy se kol. Procházka soustředil právě na jednotlivá základoškolská zařízení. Ta se mu stala stavebními jednotkami jeho výzkumu. Právě na nich sledoval, co se dělo v jednotlivých školách, jež poskládal pomyslně vedle sebe. Možná se mýlím, ale na základě vlastní zkušenosti s prameny sledujícími školské prostředí soudím, že soustředěnější pohled by mu třeba nabídla primární perspektiva školské komise kolínského ONV případně MěNV, tedy s jakou agendou se setkáme v těchto materiálech sledujících skutečně Kolínsko/Kolín, jaké problémy byly na úrovni okresu potažmo města řešeny. Jde ale jen o ex post činěný návrh, notabene nadnesený bez znalosti pramenné situace.

Konečně poslední postřeh bych rád věnoval konceptuálnímu zázemí textu. Vedle reflexe orální historie by práci takříkajíc slušelo i krátké hodnocení *dějin každodennosti*, kterých se autor dotýká.

Obecně však považuji práci Jakuba Procházky zdařilou, text jistě splňuje nároky kladené na daný tip díla. Diplomovou práci Jakuba Procházky proto doporučuji k úspěšné obhajobě a navrhuji hodnocení velmi dobře.

V Litoměřicích 28. srpna 2023

doc. PhDr. Jan Randák, Ph.D.